

Пренаталната диагностика репродуктивни права, проблеми и перспективи

Резюме на магистърска теза, защитена през февруари 2012 г. от Любослава Костова, МП Социални изследвания на пола към специалност Философия на Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Конкретният повод за интереса и написването на тази работа е личен, провокиран от прекия ми сблъсък с естеството на генетични изследвания, и в частност на пренатална диагностика в рамките на изминалата година. Този сблъсък събуди в мен любопитство и желание за по-детайлно изследване на проблемите и перспективите, наложени от изборът за провеждането на подобни изследвания, засягайки ме едновременно като човек, жена, майка, бременна и изследовател.

Вниманието ми заинтригува именно практиката на ПНД, тъй като за разлика от значително по-специфичните генетични изследвания в зряла възраст, тя се прилага:

- спрямо всички бременни, които имат желание за това.
- третира всички бременности като потенциално рискови.
- предполага различни отношения, ситуации и дискурси, в центъра, на които е жената-майка -субект на избор и обект на управление.

Това е и основната ми теза: чрез една на пръв поглед безлична, универсална и морално-неутрална медицинска практика базирана на идеята за информиран, отговорен и доброволен избор и съответно почиващото на нея разбиране за автономния, жената се превръща в обект на управление по силата на същия този избор, задължителен в контекста на самото съществуване на подобни изследвания.

Основният извод до който стигнах в настоящето си изследване разкрива, че практиката на пренаталната диагностика представлява форма на изключително рестриктивен и болезнен информационен контрол над репродуктивните решения, подменящ естественото човешко желание за добруване, в частност за здраве на децата в право, имплицитно самовменено като задължение. Това е и основната дилема, пред която се изправят повечето родители, в частност жени: да знаеш или не, и съответно в смисъла на Фуко предполага специфично отношение между знание и управление или по-скоро управление чрез налагане на правото да бъдеш информиран.

В известен смисъл практиката на ПНД представлява един изключително фин и софистициран механизъм за „символно насилие”, чиято основна характеристика е неразпознаването му като такова и утвърждаването от страна на тези, спрямо които се прилага- бременните жени.

Основната цел на настоящата работа е именно тази: да покаже различните ракурси към един медицински, в частност според мен и дискриминиращ модел и стандарт на отговорност и грижа и да покаже как той никога не може да бъде обективен или ценностно- неутрален, несвързан с определени културни и социални властови кодове и разбираня и да проследи как той променя не просто медицинските стандарти, а и

самото себеразбиране на живота в най съкровениите му сфери, а именно зачеването, раждането и отглеждането на дете. Разгледаните от мен перспективи съм разделила в две части.

Първата е теоретична и поставя практиката на ПНД в няколко различни дискурса:

- биополитически;
- биоетичен, като по-специално внимание отделям на феминисткия биоетичен дискурс и т.нар. етика на грижата;
- медицински, който разглежда основните видове методи за извършване на ПНД, тяхната информативна и диагностична стойност;
- генетичен- самото съществуване и логика на практиката на ПНД попада в по-широкия научен дискурс на генетичните изследвания;
- от гледна точка на понятието ”репродуктивни права” ;
- философско -етичен, породен от експанзията и влиянието на технологиите върху нашето най-общо разбиране за човешкото, изразен чрез анализ на концепциите на Хабермас, Фукуяма и Улрих Айбах.

Втората част на темата е обърната към спецификата на приложението на ПНД в конкретен контекст, в частност – български и като конкретно лично преживяване, защото преди всичко извършването на какъвто и да е генетичен тест, още повече на такъв, касаещ пряко възпроизводството и обвързан с такъв тежък морален избор, какъвто е селективният аборт, засяга личността и себевъзприемането ѝ по необратим начин. Накратко се опитвам да щрихирам какви са характеристиките и факторите определящи отношението към тази практика тук, както и защо отсъства рефлексия или дебат по темата, както и проблемите, с които последната се сблъсква и поражда.

С цел онагледяване на реалната картина, съпътстваща практиката на ПНД в България съм спряла вниманието си на три публични дискурса.

- Анализ на дейността на Националната генетична лаборатория;
- Анализ на интервюта на водещи специалисти- генетици;
- Анализ на личното преживяване и споделяне в рамките на форума „Бг-мама”, което на практика представлява единствения публичен, но дълбоко частен дискурс.

Използвайки количествени, тематични и сравнителни методи на база емпиричният материал се опитвам да представя три различни реалности, които на практика оформят едно цяло- а именно практиката на ПНД, нейните цели и резултати с оглед както на публичното ѝ възприемане и осъществяване, така и на личното преживяване.

С настоящата тема излизаща далеч извън сферата на чисто медицинската проблематика се открииха следните изводи и заключения: Пренаталната диагностика е не просто съвременна методика за диагностициране на определени аномалии при плода или група методи с различен характер и различна прогностична стойност. Преди всичко тя свързва в едно различни социални перспективи: икономическа, от гледна точка на понятия като качество на живот и себестойност, биополитическа – като средство за производство на

избори, оттам на консумация на свобода и съответно управление, социална като общо споделени нагласи и очаквания спрямо родителството, обвързано с норми като отговорност и риск и т.н., екзистенциална, защото засяга бъдещите родители и особено майката в изключително уязвима и чувствителна област, каквато е тази свързана със здравето и благополучието на бъдещите деца. Именно нейният избор предопределя раждането или смъртта на едно дете с увреждане, но този избор в изключителна степен е спазване на предписание и социална норма, внедрени чрез практиката на ПНД в стандарт, и едва след това личен на базата на съществуващите дадености. Именно поради това практиката на ПНД навлиза и моделира „отвътре” представите ни за бременност, майчинство, родителство подчинявайки ги на определени критерии, обвързани с понятията за риск и сигурност, необходими по-скоро като средства за регулация и управление, отколкото като механизми за облекчаване на страдание.